Pekka Päivänsalo 18.3.2022

Helsingin käräjäoikeus

Viite: HE 21/2022/ vp

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Kiinnitän kunnioittaen valiokunnan huomiota seuraaviin seikkoihin:

**Tarve uudistaa täytäntöönpanomenettelyä**

On sinänsä perusteltua, että toisessa jäsenvaltiossa annetun päätöksen täytäntöönpano tapahtuu Suomessa voimassa olevan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain nojalla samalaisessa menettelyssä kuin Suomessa annettu päätös pannaan täytäntöön. Tähän voi kuitenkin käytännössä liittyä useita ongelmia. Ulkomaisessa päätöksessä voidaan mahdollisesti suhtautua täytäntöönpanolaista poikkeavalla tavalla esimerkiksi siihen, miten lapsen ikä vaikuttaa päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuteen. Ei ole myöskään mitenkään itsestään selvää, että ulkomailla annetut päätökset ovat aina muotoilultaan sellaisia, että voimassa oleva täytäntöönpanolaki soveltuu luontevasti niiden täytäntöönpanoon.

Ulkomailla annettujen päätösten täytäntöönpanon lisääminen täytäntöönpanolain soveltamisalaan puoltaisi osaltaan täytäntöönpanolain päivittämistä. Täytäntöönpanolain mukainen menettely on tämän tyyppisissä kiireellisissä asioissa varsin hidas ja melko jäykkä menettely, kun siihen kuuluu olennaisena osana esimerkiksi käytännössä pakollinen sovittelu. Kategorinen suhtautuminen sovittelun hyödyllisyyteen ei välttämättä ole oikea lähestymistapa kaikissa tilanteissa. Tältä osin on todettava, että täytäntöönpanolain voimaan tulleessa vuonna 1996 tilanne oli sovittelun toteuttamisen osalta kovin erilainen. Sovittelu ei ollut silloin käytettävissä muissa menettelyissä. Nykyisin sovittelupalveluita on lakisäätäisesti tarjolla jo ennen täytäntöönpanomenettelyä. Sitä, missä vaiheessa asian käsittelyä sovittelu on tehokas tapa yrittää ratkaista konfliktia ja missä tilanteissa pakollinen sovittelu vain tarpeettomasti hidastaa asian käsittelyä, tulisi pohtia laajemmin. Täytäntöönpanomääräys tulisi voida saada useissa tapauksissa huomattavasti nopeammin kuin se on nykyisen menettelyn puitteissa mahdollista. Nykyinen täytäntöönpanomenettely tarjoaa hyvän mahdollisuuden asioiden tarpeettomaan pitkittämiseen.

Nykyisessä täytäntöönpanomenettelyssä on myös muita vakavia puutteita. Laki tarjoaa kovin huonosti keinoja esimerkiksi niihin tilanteisiin, joissa tapaava vanhempi ei palauta lasta lähivanhemmalle. Päätösten noudattamiseen liittyvän ongelman aiheuttaja voi olla myös tapaava vanhempi.

**Toistuvien hakemusten tekeminen**

Yksittäiselle tuomarille tulee asetuksen mukainen asia erittäin harvoin käsiteltäväksi, useimmat saavat todennäköisesti kerran uransa aikana tällaisen hakemuksen ratkaistavaksi. Sen vuoksi olisi tärkeää, että asian ratkaisevalla tuomarilla olisi lain ja sen esitöiden perusteella mahdollisuus muodostaa käsitys lainsäätäjän tarkoittamista oikeista toimintatavoista. On kohtuutonta, jos hankalat esimerkiksi päätösten oikeusvoimaan liittyvät asiat jätetään niiden hankaluuden takia oikeuskäytännössä ratkaistavaksi tällaisissa hyvin harvinaisissa asioissa.

Toisessa jäsenvaltiossa annettu ratkaisu on lähtökohtaisesti Suomessa suoraan täytäntöönpanokelpoinen. Ehdotetun lain 7 §:n mukaan on kuitenkin mahdollista tehdä hakemus siitä, että ratkaisun tunnustamisesta on kieltäydyttävä tai hakea sen vahvistamista, että perusteita kieltäytyä ratkaisun tunnustamisesta ei ole. Lain 8 §:ssä katsotaan, että tällaiset 7 §:n mukaiset kieltäytymisperusteet tutkitaan mahdollisesti vireillä olevan täytäntöönpanoasian yhteydessä.

Ehdotetuista säännöksistä tai edes yksityiskohtaisista perusteluista ei ilmene, voidaanko vielä täytäntöönpanoprosessin jälkeen tehdä 7 §:n mukainen hakemus, jossa vaadittaisiin esimerkiksi sen ratkaisemista, että ratkaisun tunnustamisesta on kieltäydyttävä (vaikka siitä on jo annettu täytäntöönpanomääräys). Kysymys on varsin merkittävä, koska uuden hakemuksen tekemistä asiassa, jossa on jo käyty täytäntöönpanoprosessi, voitaisiin yrittää käyttää yhtenä keinona pitkittää koko asian käsittelyä. Tulehtuneissa tilanteissa todennäköisesti käytetään kaikki mahdolliset keinot.

**Turvaamistoimet**

Esityksessä ehdotetaan, että toimivaltainen tuomioistuin lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpanoon liittyvässä turvaamistoimiasiassa olisi Helsingin käräjäoikeus. Ehdotusta on perusteltu erityisesti tapausten harvalukuisuudella ja siitä aiheutuvalla tarpeella keskittää asiat yhteen tuomioistuimeen.

On jossain määrin kyseenalaista perustella ratkaisua asioiden keskittämisestä saatavalla hyödyllä. Tapauksia on niin vähän, että asian Helsingin käräjäoikeudessa käsiteltäväkseen saava tuomari ei todennäköisesti olisi koskaan aikaisemmin joutunut asian kanssa tekemisiin.

Käytännössä turvaamistoimiasiat koskevat Helsingin hovioikeuden lasten palauttamisasioissa tekemiä ratkaisuja. Voitaisiin pitää varsin luontevana ja osapuolten oikeusturvan kannalta perusteltuna, että lapsikaappausasiat ensimmäisenä oikeusasteena ratkaiseva hovioikeus ratkaisee myös päätösten täytäntöönpanoihin liittyvät turvaamistoimiasiat. Ehdotus johtaa siihen, että Helsingin käräjäoikeus joutuu ratkaisemaan erittäin kiireelliset ja osapuolten perusoikeuksiin vahvasti kajoavat turvaamistoimihakemukset asioissa, joita ei muuten käsitellä Helsingin käräjäoikeudessa.

Pekka Päivänsalo

käräjätuomari